

ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Олена Белікова
Кривий Ріг

Автор статті висвітлює змістовний компонент професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти з урахуванням його модернізації. Звертаючись до музичного мистецтва через популяризацію серед вихователів методів та прийомів музикотерапії, приклади яких надаються в статті, автор окреслює їх вплив на розвиток особистості дошкільника.

Ключові слова: професійна підготовка вихователя, музичне мистецтво, музикотерапія.

Професійна підготовка майбутнього вихователя, що визначається державним стандартом освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) за спеціальністю 6.010100 «Дошкільна освіта» напряму підготовки 0101 «Педагогічна освіта», свідчить про розширення професійних компетенцій вихователя, що зумовлюється орієнтацією на нові тенденції розвитку освіти в Україні та пріоритети сучасності. Сьогоднішній педагог дошкільної освіти має бути динамічним і мобільним у змінних умовах розвитку українського суспільства та ефективно реалізувати свій особистісний потенціал, творчо підходити до своєї професійної діяльності. Зокрема, мова йде про набуття музично-педагогічних знань, умінь, навичок, які сприяють вирішенню творчих завдань навчально-виховного процесу.

Саме оновлення змісту професійної підготовки майбутнього фахівця та орієнтація на формування гармонійної особистості дитини дошкільника зумовило вибір теми нашої статті.

Аналіз останніх публікацій. Сучасними підходами до проблеми професійної підготовки кадрів для системи дошкільної освіти опікуються Л. Артемова, Л. Загородня, І. Луценко, М. Машовець, Т. Поніманська, С. Попиченко та інші. Професійну підготовку педагогічних кадрів на засадах компетентісно орієнтованого підходу досліджують В. Анищенко, І. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, А. Залізник, Л. Кондрашова, О. Михайличенко, О. Сухомлинська. Сучасний погляд на проблему музично-педагогічної підготовки педагогів системи дошкільної освіти розкриває С. Нечай, намагаючись переосмислити мету, зміст та завдання музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів.

Аналіз сучасної наукової літератури та теоретико експериментальних праць свідчить, що сьогодні накопичений чималий досвід підготовки вихователя, проте залишається актуальною проблема професійної компетентності майбутнього вихователя ДНЗ (дошкільного навчального закладу), зокрема, особливої уваги набуває модернізація музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів-педагогів. Тому мета статті полягає у висвітленні змістовного компоненту професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Відповідно до стандарту освіти та з метою підвищення музичної культури майбутніх вихователів, у нашій статті розглянемо музикотерапію як метод розвитку особистості дошкільника, замислимося над питаннями: чи здатна музика зцілювати?; чи може музика завдавати шкоди?; чи існує «погана» музика? Спробуємо осягнути вплив музики на особистість, чи сприяє музика віднаходженню рівноваги, цілісності та гармонії буття, гармонізації психічного життя та всебічного розвитку особистості дитини.

Основна частина. Відповідно до вимог галузевого стандарту вищої освіти за спеціальністю 6.010100 «Дошкільна освіта» напряму підготовки 0101 «Педагогічна освіта», музично-педагогічна підготовка студентів передбачає вивчення нормативної дисципліни «Методика музичного виховання», яка входить до циклу «Професійна та практична підготовка». У рамках програми підготовки майбутніх вихователів вивчається тема «Музична терапія та її вплив на розвиток та виховання особистості дошкільника», яка набуває особливої актуальності та доцільності застосування в практичній діяльності вихователя ДНЗ.

Особливе місце музики в сучасному житті людини потребує усвідомленого ставлення до себе. Використовуючи досягнення науки й техніки (сучасні засоби

звукозапису та звуковідтворення), музика розширює коло свого впливу в сучасному просторі буття особистості, вона перетворюється в «музично-звучаючий простір» (В. Саранін). І дійсно, сучасна людина практично не може бути відділеною від звучання та знаходиться в постійній залежності від музичних смаків, потреб та настроїв навколишнього світу. Безперервна зануреність у музику робить її супутнім компонентом сучасної особистості. Стає очевидним, що музика є невід'ємною частиною системи людських координат, які перетворює в енергійно-інформаційні складові сучасності. Проникаючи практично в усі сфери людської життєдіяльності, вона дозволяє говорити про виключну значущість у якості потужного духовного та біологічного стрижня, на якому будується людське життя. Недарма вчені починають обговорювати питання, пов'язані зі співвіднесенням «мелодичного повітря» із рядом екологічних вимог, високими параметрами культури його формування та використання.

В осмисленні цінності музики як феномену, спостерігаємо спрямування наукової думки від розуміння її як «абсолютної музики» (К. Дальхауз, В. Вагнер, Л. Тик, Е. Т. А. Гофман, Р. Вагнер, Л. Фейербах, Ф. Ніцше), «рухомі форми, що звучать» (Е. Ганслік), «естетичного споглядання як благоговіння» в епоху романтизму, мистецтва, що пробуджує в нас благородні почуття (Х. Кох), «мистецтво, що підіймається до моральних почуттів, завдяки яким людина набуває моральну цінність» (І. Зульцер), «звуко-мова» (Й. Маттезон), мистецтво думки і змісту (А. Михайлов), «мистецтво інтованого змісту» Б. Асаф'єва, художнього відображення дійсності в звучанні [3], як одного із способів символічного мислення [8; 334], до визначення її як складного поліморфного, поліфункційного енергійного утворення, сутність і вплив якого залежить від багатьох компонентів, що трансформує її в особливу форму культури, яка має власний смисл, певний ряд образів, механізмів впливу на людину та суспільство [6; 3].

Один з найбільш стійких семантичних зв'язків поняття «музика» виявляється в синонімічності й навіть тотожності його з поняттями «радість» і «свято» (академічне слово «*pegiutu*» – музика – походить від «*pegu*» – радість).

На основі вчення Б. Асаф'єва в курсі «Музика як вид мистецтва», В. Холопова пропонує своє розуміння музики як виду мистецтва, заснованого на системі звукоінтонацій, що історично склалася через емоційну дію, що втілює які-небудь ідеї, образи відчуттів і станів людини, можливо – предметів і подій дійсності, що реалізовується в конкретних творах, побудованих за певними принципами композиції й підносяться слухачу музикантом-виконавцем [7].

Музика тісно пов'язана зі здоров'ям людини, підтримуючи, зміцнюючи або руйнуючи його оптимальний стан. Багаточисленні дослідження підтверджують, що «людина – є звучаючий мікрокосм, і кожний із напрямів музики виконує в його настроюванні на включення в форми життєдіяльності, певну роль» [6; 3-4]. Така ситуація зумовлює осмислення музики як біологічної та антропологічної константи, що перетворює її в смислоутворюючий елемент екологічності буття людини.

Численні наукові розвідки, що вивчають музику, розглядають її під різним кутом зору. Цікавими та актуальними, з позиції практичного застосування в роботі вихователя ДНЗ, є накопичені знання про закономірності терапевтичного впливу музики, що були узагальнені й оформлені в галузь психологічної науки – музикотерапію, яка являє собою напрям відновлюваної медицини, в методологічній основі якого лежить використання музичного мистецтва з лікувально-профілактичною метою.

Сучасна наукова думка в галузі музикотерапії розвивається в декількох напрямках. Так, вивчення художньо-естетичних закономірностей музичного сприйняття здійснюється в естетичних та музично-теоретичних роботах І. Догеля, А. Костюка. Психофізіологічні аспекти дослідження музикотерапії належать В. Бехтереву, І. Павлову, І. Сеченову, В. Полякову, Б. Любан-Плацца, О. Белову, І. Тарханову та інших. З другої половини ХХ ст. музикотерапія вивчається й використовується з лікувальною метою в різних напрямках медицини й у психології, зокрема, спеціальній. Найбільш розробленим аспектом у музичній психології є психологія музичного сприйняття, дослідженням якої займалися музикознавці та теоретики Ю. Тюлін, Б. Асаф'єв, Б. Яворський, Л. Мазель, М. Блінова, Ю. Алієв та інші. Сучасні вітчизняні дослідження музикотерапії представлені працями Г. Побережної, У. Дудчак, Л. Ігнат'єва, І. Крутій та інші.

Основою музично-терапевтичного впливу є феномен резонансу, що «являє собою різке зростання амплітуди коливань у будь-якій системі під впливом зовнішніх сил. При

цьому частота власних коливань системи збігається із зовнішньою частотою. Одночастотні коливання об'єднуються й не просто додаються, а відбувається потужне нарощування якості, значний енергетичний стрибок» [5;24]. У фізичному плані проявом резонансу є вібрація. Підтвердженням цієї думки є дослідження доктора Г. Шоу [1], який пояснює вплив музики на здоров'я людини дією вібрації звуків. Звуки створюють енергетичні поля, що провокують резонувати клітини організму. Людина сприймає музику, а вона, в свою чергу, нормалізує ритм дихання, пульс, тиск, температуру, знімає м'язову напругу. Тому правильно дібрана мелодія має сприятливу дію, допомагає зняти емоційну напругу, врівноважує настрій, сприяє підвищенню емоційного тону.

Сфера впливу музики багатогранна й охоплює фізіологічну, соматичну та психолого-педагогічну сторони. Такий різнобічний вплив музики на психіку людини обумовив музикотерапію як один із перспективних сучасних методів гармонізації психофізичного стану особистості. Вона є відображенням і вираженням суспільно-історичної сутності людини, невід'ємною частиною її суспільної свідомості, фактором розвитку. При цьому, музикотерапія посідає своє унікальне місце, створюючи позитивний вплив як на дитину, так і на дорослого тим, що торкається емоційно-вольової (фізичної та душевної) й розумової сфер.

Г. Побережна виокремлює такі рівні музично-терапевтичного впливу: фізіологічний, психічний, сакральний. Музично-терапевтичний вплив на фізіологічному рівні можна описати такою послідовністю взаємодії: звук – вухо – барабанна перетинка – голосовий апарат – гіпоталамус – підкірка – кора головного мозку – нервова система. Психічний рівень продукується разом із настроєм музики. Це особливий душевний стан, що поєднується зі здатністю проникнути в найглибший шар змістовності музичного вислову. Сакральний – ми розуміємо як рівень глибокого філософського узагальнення та пов'язуємо із катарсисом, очищенням людської душі через страждання, емоційні переживання.

Кожний музичний твір сповнений певними засобами музичної виразності (ритм, темп, мелодія, гармонія, музична форма, жанр, динаміка, тембр тощо), що є відображенням певного стану людської духовності. Безумовно, духовність є переживанням і взаємодією людини з буттям. У межах нашого дослідження під одним із аспектів «буття» потрібно розуміти музичний твір, у якому в унікальній узагальненій формі, завдяки таланту композитора, передається комплекс емоційних відношень як таких. Людина за своє осмислене життя не завжди відчуває такі емоційні переживання, якими може бути сповнене людське життя та яким збагачує її мистецтво. Високохудожній музичний твір дає їй можливість зустрітися з розмаїттям емоційних станів, цікавих життєвих психологічних ситуацій, тобто – з «іншим», пережити в співбутті, наповнити свій духовний світ завдяки новим відчуттям. Підтвердженням цього є думка Ю. Білодіда [2; 105] про те, що духовна особистість пізнає «іншого» на основі цілісного сприйняття іншодуховного здебільшого інтуїтивними засобами в процесі співпереживання буття. Переживання являє собою найсокровенніше, найінтимніше та невід'ємне від індивідуальної форми суб'єктивного. Переживання, що відбувається під час естетичної ситуації, базуються на безкорисливому інтересі суб'єкта до об'єкта, тобто відношенні духовного, а не біофізичного рівня. Виховна сила мистецтва базується на тому, що спонукає людей «переживати себе». Адже «пережити» щось, означає долучити дане явище, подію, дійство до свого власного життя. У практичній життєдіяльності людини сила впливу тих чи тих подій, вражень визначається тим, у якій мірі вони викликали переживання, тобто наскільки вони заглибились у емоційну сферу психіки. У випадку, коли переживання не відбулось, а почуте, побачене лишилось саме почутим і побаченим, а не сприйнятим, засвоєним, осмисленим, – воно не відбивається на духовному рівні, характері, світосприйнятті особистості. А у випадку, коли певне явище, подія пережиті людиною, залучені в структуру свідомості, то це трансформує емоційне, глибинно-особистісне ставлення до життя, цінності та переконання людини. Тоді мистецтво стає здатним будувати та трансформувати свідомість особистості в її цілісності – в єдності поглядів, світогляду, світосприйняття, переконань та характеру, тому що воно слугує не лише засобом спілкування та просвітництва, а й способом розширення життєвого простору, досвіду особистості та здобуття нових цінностей. Розширюючи рамки особистісного життєвого простору, мистецтво трансформує «чужий» досвід, роблячи його «своїм» через досвід власного переживання.

Разом із тим, у аспекті музичної терапії виховні можливості музики не пов'язані з її естетичною цінністю. Є «погана» з точки зору музичного мистецтва, але нешкідлива музика. А є музика шкідлива, з психологічної точки зору, хоча написана відомими композиторами. Музика, яку можна назвати шкідливою, відрізняється частим дисонансом, відсутністю форми, нерегулярністю ритмів. Наприклад, рок-музика впливає ультра- і інфразвуками, які ми не відчуваємо, але «чують» усі наші органи, вона здатна руйнувати мозок за принципом «25-го кадру». Деякі музикознавці вважають, що й класична музика може шкідливо впливати на психологічний стан слухачів, оскільки є музика, що «заражає» апатичністю, слабкістю, стражданням. Отже, ефективність музично-терапевтичного впливу визначає дотримання певних принципів, серед яких виокремлюють: 1) не нашкодь (відповідність використання стилю музики поставленій музично-терапевтичній меті); 2) індивідуальний підхід (рецепти музичної фармакології; відповідність музичного репертуару аудиторії слухачів, наприклад, «Похорон ляльки» із «Дитячого альбому» П. Чайковського не рекомендується демонструвати дітям тощо); 3) принцип вільного музикування; 4) принцип систематичної оцінки результатів і погляду медицини.

На думку В. Петрушина, основну роль в моделюванні емоції відіграють лад і темп, інші компоненти, такі як мелодія, ритм, динаміка, гармонія, тембр – залишаються допоміжними, хоча, це може здаватись незвичним. Далі, автор зауважує, що від творів музикантів «старих» майстрів до творів сучасності збільшується структурна та семантична складність музичної тканини, при цьому самі емоції суттєво не змінюються [4, 22].

Наукові знання з біології та медицини свідчать про те, що сильну дія на організм людини здійснює ритм. Ритми музичних творів лежать в діапазоні від 0,6 до 1,5 Гц – це частота, близька частоті серцебиття та дихання. Життя людського організму засноване на різних ритмах – дихання, серцебиття, різних діях. Організму людини властиво адаптуватися до зовнішніх дій, тому під час прослухування музики робота серця й дихання копіює ритм музичного твору.

У результаті численних психолого-педагогічних та соціологічних досліджень встановлено, що під впливом музики, яка відповідає функціональному станові організму, такі психічні процеси, як пам'ять покращуються на 45-50 %, а увага – на 25-30 %. Музика активізує розумові здібності особистості, а також працездатність та зосередженість, здатна розвивати та підвищувати інтелект людини. Звукові вібрації стимулюють кровообіг, емоційний тонус. Ці дослідження підтверджують фізіологічну гіпотезу музикотерапії: поєднання ритму музики з біоритмікою людини.

На думку Г. Побережної [5], задля того, щоб музика надійно увійшла в повсякденне життя людини, доцільно створити «музичну аптеку». Її склад становлять: 1) твори «золотого фонду» музичної класики («Либідь» К. Сен-Санса; «Адажіо» й «Танок маленьких лебедів» із балета «Лебедине озеро» П. Чайковського; його ж вальси із «Лускунчика» та «Сплячої красуні»; «Аве Марія» Й. Баха, Ф. Шуберта тощо); 2) класичні твори, написані спеціально для дітей: «дитячі альбоми» П. Чайковського, Р. Шумана, М. Равеля, К. Дебюсі, українських композиторів: В. Косенка, М. Степаненка, Г. Соська, О. Нежигая та інших; 3) фольклорні мотиви (колискові у виконанні Н. Матвієнко, М. Пилипчак), оскільки генна пам'ять потребує свого прояву, тому українські веснянки, колядки, щедрівки, потішки будуть досить корисними в практичному застосуванні; 4) сучасні дитячі пісні, в тому числі з відомих мультфільмів; 5) фонова інструментальна музика (допомагає сконцентруватися над виконанням творчих завдань, наприклад, під час малювання, ліплення, конструювання тощо).

Досвід роботи з майбутніми вихователями ДНЗ під час виробничої практики виявив доцільність використання наступного інструментального музичного репертуару, що зорієнтує вихователя в світі класичної музики, написаної спеціально для дітей, залучаючи кращі світові зразки музичних творів вітчизняних та зарубіжних композиторів.

Таблиця 1

МУЗИКА ДЛЯ ДІТЕЙ

П. Чайковський. «Дитячий альбом», «Пори року».	В.-А. Моцарт. Маленька нічна серенада. Л. Бетховен. Симфонія № 6 «Пасторальна» (фрагменти). А. Вівальді. «Пори року».
--	---

В. Косенко. «24 Дитячі п'єси» Оп.15.	Б. Бритен. «Путівник по оркестру».
М. Степаненко. «Дитячий альбом».	Е. Григ. Сюїта «Пер Гюнт».
С. Майкапар. «Бірюльки».	К. Дебюсі. «Дитячий куток».
М. Лисенко. Дитяча опера «Коза-дереза» («Я лисичка, я сестричка»).	Ж. Бізе. «Дитячі ігри». М. Равель. «Моя матушка-гусиня».
М. Мусоргський. «Картинки з виставки».	К. Сен-Санс. «Карнавал тварин».
С. Прокоф'єв. Симфонічна казка «Петя та Вовк».	П. Хіндеміт. «Ми будуємо місто». Б. Барток. «Маленькому словаку».
Д. Шостакович. Балетна сюїта № 1, №2, №3, «Танці ляльок», «Шарманка».	Р. Шуман. «Альбом для юнацтва».

Наведемо приклади прийомів музичної терапії для вихователів ДНЗ:

1) Недирективна медитація для дітей старшого дошкільного віку. *Мета заняття:* заспокоєння дітей, зняття емоційної напруги, зменшення відчуття тривоги й невпевненості. Обладнання: музичний програвач, аудіозапис. Методика проведення: запрошуємо дітей зручно сісти на стільчики, звернути увагу на своє дихання, зосередитися на звуках музики, не відволікатись, «відправитись» у країну чарівних звуків, яскравих образів, настроїв та барв. Чарівливі звуки можуть перетворити нас на різних героїв, казкових персонажів. Пропонуємо прослухати музичний твір. Під час сприйняття музики вихователь веде бесіду-розповідь: «Діти, ми з вами можемо не лише слухати музику, а вдихати її аромат, відчувати його на своєму язичі, відчувати шкірою. Мелодія, що звучить, веде нас, мов стежинка, якою ми з вами подорожуємо. Можемо перетворитись на диригентів, та продиригувати музику, що чуємо. Подумайте, який настрій у мелодії? яку назву ми б дали цьому музичному твору? чому? Чи пробуджує мелодія якісь почуття у вас? які бажання викликає ця музика? які думки навіює нам музика? якого героя вам нагадує музичний настрій?». Обговорення ідей та образів, що виникають під час музичного сприйняття, веде до більшого пізнання членів групи й самих себе, один одного, і це сприяє росту товарищескості в групі, доброзичливості між її представниками.

2) Музично-психологічний масаж. *Мета:* тренування рухомості нервових процесів; уважно ставитись до свого тіла, контролювати м'язові та психологічні утиски, що супроводжують напружену діяльність. Обладнання: музичний програвач, аудіозапис. Методика проведення: учасникам групи пропонуємо прослухати (зосереджено) насичений негативними афектами музичний фрагмент до 1,5-2 хвилин звучання, намагаючись пригадати епізоди зі свого життя, що підходять під пропоновану музику. Згадати та пережити заново. Потім вихователь промовляє: «СТОП!» і вмикає плавну, спокійну музику. Завдання тут – миттєво скинути, мов баласт, м'язову напругу, що виникає під час негативного переживання. Спектр емоцій може бути таким: від образи, злості, страху – до радості, заспокоєння, умиротворення. Рекомендується використовувати такі музичні фрагменти на вибір: а) С. Прокоф'єв. «Мана» («Навадження»); б) Ф. Шопен. Ноктюрн. Мі-бемоль мажор; а) Р. Щедрин. «Скачки» з балету «Анна Каренина»; б) З. Фибих. Поема; а) Л. Бетховен. Соната № 14 «Місячна» (Фінал); б) Й. Штраус. Вальс «Голубий Дунай».

При прослуховуванні першого фрагменту: «Чітко уявіть собі неприємну ситуацію. Відчувайте тривогу, неспокій, дозвольте собі відчутти хвилювання. Напружте м'язи тіла. Негативні емоції повністю оволоділи вами». Після команди «СТОП!» вихователь вмикає приємну, спокійну музику. «Миттєво позбулися свого внутрішнього навантаження, повністю залишили зону негативних емоцій. Розслабили всі м'язи (ручки, ніжки, шії, обличчя, спину). Уявили себе серед природи. Вдихаємо аромат троянд, прогулюємось залитою сонцем стежиною. Ми спокійно дихаємо, нам приємно, тепло. Ми повністю забули неприємні спогади. На згадку приходять любі серцю образи, добрі друзі, теплі обійми».

Пропонований прийом тренує рухомість нервових процесів, а також вчить уважно ставитись до свого тіла, розуміти його прояви, контролювати м'язеві та психологічні утиски. Відпрацювання афекту на невербальному рівні закріплюється потім і словесним обговоренням пережитих емоцій, таким чином здобувається єдність почуттів та думок, що вичерпує негативні емоції.

Успішність музичної діяльності вихователя щодо музично-терапевтичного впливу

на дошкільників визначається довершеним знанням, розумінням, осмисленням музичних творів, що ним використовуються, а також, чітким усвідомлення цілей музично-терапевтичного впливу; дотриманням принципів формування музичного репертуару (послідовність творів) та відповідністю психологічному клімату між дітьми; довірливою, комфортною атмосферою між дітьми та вихователем; наміром креативно розвивати дошкільників засобами музичного мистецтва. Адже загальновідомою є думка В. Сухомлинського про те, що в структурі людських художніх смаків музика посідає перше місце, випереджаючи інші види мистецтва. Вона виступає компонентом багатьох інших синтетичних видів мистецтв, формує середовище, створює унікальні умови для людського суспільства сприймати прекрасне в житті й мистецтві, допомагає людині стати чуйною, впливає на всі складові її психіки – уяву, почуття, мислення, волю, здібності. Отже, впровадження музикотерапії в практику ДНЗ уможлиблює тотальний вплив на особистість дитини на трьох рівнях: фізіологічному, психічному, сакральному; сприяє розвитку комунікативних актів; розвитку творчої уяви, фантазії; розширенню емоційної сфери; релаксації психологічного тону; розвитку почуття товариськості.

Література:

1. http://propolka.pp.ua/issledovanie_vlijaniya_muziki.html
2. Білодід Ю. М. Духовність : сутність, структура, функції : Монографія. – Житомир : Редакційно-видавничий відділ ІПСТ, 2003. – 192 с.
3. Музично-енциклопедичний словник. – К., 1991. – С. 359.
4. Петрушин В. И. Музыкальная психотерапия : Теория и практика : Учеб.пособие для студ.высш.учеб.заведений. – М. : Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 2011. – 176 с.
5. Побережная Г. И. Музыка в детской душе. – К., 2007. – С. 24.
6. Саранин В. П. Музыка как смыслообразующая константа жизнедеятельности человека : Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. фил. наук : 24.00.01 – Тамбов, 2003. – С. 3.
7. Холопова В. Понятие «Музыка» // Музыкальная академия. – №4. – 2003. – С. 1-18.
8. Энциклопедия символов, знаков, эмблем. – М., 2001. – С. 334.

Автор раскрывает содержательный компонент профессиональной подготовки будущих специалистов дошкольного образования с учетом его модернизации. Обращаясь к музыкальному искусству посредством популяризации среди воспитателей методов и приёмов музыкотерапии, примеры которых приводятся в статье, автор обозначает их воздействие на развитие личности дошкольника.

Ключевые слова: профессиональная подготовка воспитателя, музыкальное искусство, музыкальная терапия.